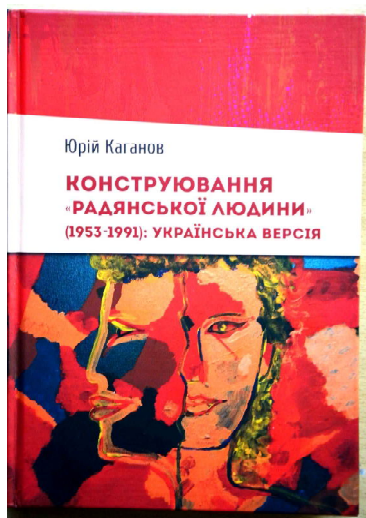

ДО ДЖЕРЕЛ МЕНТАЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕРЕСІЧНОГО УКРАЇНЦЯ-ВИБОРЦЯ

Рец. на: Юрій Каганов. *Конструювання “радянської людини” (1953–1991): українська версія.* (Запоріжжя: Інтер-М., 2019), 432 с., іл.)
ISBN 978-966-2672-46-6

The Review of: Yurii Kahanov. *The construction of the “Soviet man” (1953–1991): the Ukrainian version.* (Zaporizhzhya, : Inter-M, 2019), 432 p., il.)
ISBN 978-966-2672-46-6

Коли я побачив у колеги Сергія Блавацького на робочому столі велику книжку з червоного кольору обкладинкою, то зразу ж звернув на неї увагу. Виявляється – навіть з дарчим автографом, а прочитавши назву, випозичив для прочитання. Ознайомившись зі змістом, зрозумів: треба писати рецензію, бо тут є підстави для розуміння українського електорального феномену-2019, коли в результаті більшість виборців (73%, сподіваємось не всіх, а лише тих, хто на вибори пішов) привели до керма України т. зв. “зелену команду”, м’яко кажучи непрофесіоналів та й ще з сумнівною національно-державницькою поставою.

Також хочу зробити застереження всім тим, хто дошукується в сучасних політичних українців лише українську кров. Українське серце б’ється не лише в тих, хто має прізвище з суфіксами *-енко*, *-ук*, *-ич*, а й у тих, у кого закінчення на *-ий* чи *-ов*. Для усвідомлення себе українцем, патріотом, потрібно усвідомлювати себе на рівні сірої речовини в черепній коробці, треба посправжньому любити землю, котра тебе породила, культуру і народ, що тебе оточує. Тому український інтелігент і патріот Каганов, мені ближчий, ніж приміром, два Козаки – один галичанин, Тарас з Яворівщини, вірний медведчуківський служка, чи Дмитро, кремлівський путінський пахолок, який, маючи явно українське коріння, готовий нищити державу своїх предків.

Післясталінська епоха 1953–1991 рр., була іншою, ніж режим сталінізму з його загальним кривавим терором супроти інакомислячих. М. Хрущов, успадкувавши комуністичну імперію і, хоч сам був переконаним комуністом, вирішив відійти від кривавих сталінських методів будівництва “світлого майбутнього”. Оскільки новий керівник на перших порах спробував відхреститися від “вождизму” свого попередника, висунув ідею на XXII з’їзді КПРС (1961) збудувати комунізм за 20 років. Саме в часи його керівництва сформульовано

ідеологему творення “радянської людини”, запроваджено дивну формулу: якщо батьки не бажають вивчати мову корінного народу республіки, а ще коли вони приїхали в Україну на працю з іншої республіки, то для чого їм вчити мову народу, який їх оточує!

І треба сказати, що попри брехню та облудливість, попри формалізм, окомилування, видавання бажаного за дійсне, особливо в часи застою – епоху Л. Брежнєва, на час розвалу СРСР у 1991 р. велика маса населення, зокрема України, всотала в гени елементи “совкової ментальності”, що не дає українському народові впевнено збудувати модерну європейську державу впродовж майже тридцяти років. Особливістю творення “*homo sovieticus*”, і що зовсім було відсутнє в сателітів СРСР – це цілеспрямоване російщення, приниження мови корінного населення. Фактично багато європейських державних діячів та й пересічна людина Заходу вважали СРСР просто “Радянською Росією”. Тому студії, які реконструюють образ СРСР, створений підрадянськими ідеологами, причинно-наслідкові залишки, закладені ідеологемами системи, є актуальними, відтворюють її реалії та протиріччя.

Рецензована монографія складається зі вступу та чотирьох розділів, кожний з яких поділений на кілька підрозділів, висновків, списку джерел та літератури (с. 352–420, 904 позиції). Вона добре структурована – навіть сам перелік розділів і підрозділів дає можливість це зрозуміти.

У вступі добре окреслено мету та предмет дослідження. Перший розділ, де йдеться про історіографію проблеми, є напрочуд повний. Автор аналізує не лише українські дослідження – як істориків підрадянської епохи, так і фахівців з української діаспори (до речі, діаспорних студій не є так багато), широку гаму дослідників з території колишнього СРСР, але, що головне – масу праць з т. зв “советології”, що побачила світ у різний час у вільному світі в основному англійською мовою. Виглядає так, що Ю. Каганов сучасною *lingva franca* володіє досконало. Вражає, наприклад, те, як чужоземні автори добре обґрунтовували теоретичні засади ліплення “радянської людини” московсько-більшовицькими теоретиками марксизму-ленінізму. Тут в автора проглядається правильна думка: теорія була, а емпіричних досліджень було менше, “залізна завіса” працювала, а дослідникам з-за кордону шастати по Радянському Союзі було зась.

Багатозмістовними є наступні три розділи рецензованої праці. Другий розділ має назву: “Освіта і виховання як механізми конструювання “радянської людини” в Україні”. І тут автор на правду в багатьох випадках виступає піонером. Хай навіть той факт: російські дослідники, що студіювали цю тему вже в епоху Б. Єльцина і тепер, якимось попросту уникають питань тотальної русифікації – краще вживати термін *російщення* чи *московлення* –, насамперед в Білорусії та в Україні, вплив цього російщення на формування *homo sovieticus*. За логікою, автор подаючи матеріал у підрозділах, звертаючи, відповідно, увагу на казуїстику шкільної освіти, документально доводить слідування КГБ навіть за школярами,

а особливо – за студентами. Автор правильно підкреслює, що вища школа, особливо гуманітарні спеціальності вишів, були під особливим наглядом більшовицьких чекістів – саме ця система породила таку потвору, як тепер уже “довічного російського царя” Владіміра Путіна, який уявив себе також найбільшим російським істориком і озвучує своїм фаховим історикам, й всьому світові дилетантські дурниці вихованця кагебістської школи.

Третій розділ має назву: “Засоби масової інформації в ідеологічній матриці формування суспільної свідомості”. Напевно він є найцікавішим для нас, хто пережив ту прокляту (для когось – райські часи!), коли пересічного громадянина просто одурманювали цілодобовою брехнею, коли в сім’ях українських інтелігенції чітко спрацьовувало: те, що йде з радіа і телевізора – большевицька брехня. Не вірте, діти, й тому, що розказують вчителі про наше чудове сьогодні, бо їх це заставляють робити, слухайте правду вдома (її дуже дозували!) і не розказуйте на вулиці чи в школі, що діється в хаті, особливо під час святкування, приміром, релігійних свят.

Цей розділ, на мою думку, є особливо цікавим з точки зору сучасних реалій в Україні. Саме масованим наступом, задуманим таки з відомства пріснопам’ятого відомства Ф. Дзержинського на Луб’янці, є смисл усієї московської пропаганди, що впорскується і своїм людям, і людності світу. Москва, з благословення українофоба та нациста В. Путіна під час виборчої кампанії в Україні максимально використано ефект “зомбоящика”. Маніпулюючи тим, що в кожному суспільстві є приблизно лише десять відсотків пасіонарних особистостей, московсько зорієнтовані медія досягли максимального ефекту. Я не ідеалізую п’ятого Президента України Петра Порошенка. Він, як фаховий політик, справді мав величезні успіхи на світовій арені, але допустився низки помилок у внутрішній політиці. То як так сталося, що 73 % тих, хто взяв участь в голосуванні, проголосували за Володимира Зеленського, дилетанта в політиці, в повному розумінні цього слова яскравого представника “совкової ери” ? Усім притомним людям (25 відсотків виборців) стало дуже неприємно й некомфортно. Мало того, Зеленський-старший, професор-технар з денационалізованого Кривого Рога, який добре знає ціну своєму синові-кавеєнщикові й, очевидно, ціну його дипломові юриста, насмілився назвати тих, хто за нього не голосував, “біомасою”. Очевидно, справжньою біомасою можна назвати тих 73%, які сподівалися на невідомо яке чудо від особи на посаду лідера держави, в тому числі й Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України під час жорстокої війни, яку, не оголосивши, провадить проти нас споконвічний північний ненаситний і жорстокий ворог!

Наведу лише один приклад з численної статистики, яку навів Ю. Каганов у своїй книжці. Річ зрозуміла, що молодь була і є, особливо студентська, найпередовішою частиною суспільства. Отже, лише одна розлога цитата зі с. 207 рецензованої праці:

За результатами дослідження [Інституту соціологічних досліджень АН СРСР, 1985] аудиторія західного радіо серед київських студентів визначалась як регулярна – 7% (з них активні слухачі, що слухають 3–4 рази на тиждень, – 1%, середньоактивні, які слухають 1–2 рази на тиждень, – 6%). Нерегулярна аудиторія західного радіо визначалась зі студентів, що зверталась до радіопередач капіталістичних країн рідше одного разу на тиждень, і становила 45% опитаних. Таким чином, у цілому аудиторія західного радіо серед опитаних у травні 1985 р. київських студентів становила 52%. При цьому визначалось, що частіше за інших до передач західного радіо звертаються студенти технічних вишів – 58%, гуманітарних – 40%.

Що ж, дуже цікаво, однак, на мою думку, не всі опитані признавалися, пам'ятаючи про КГБ. Але бачимо: студенти-гуманітарії були, мабуть, трохи нижчого розумового рівня, або відсотково серед них було більше кон'юктурників, чи, через краще усвідомлення опіки охоранки, менше признавалися. Добре пам'ятаю: події 1973 року у Львові мене не зачепили лише тому, що тоді я навчався у політехніці, а друзі з Франкового університету мене просто не “продали”.

Невже нічого не навчило українців хоча би криваве ХХ ст.? Сам лише страшний голодомор 1932–1933 рр., який став карою нам за втрату Української державности в 1921 році, в результаті якого, за найновішими студіями проф. В. Сергійчука, ми втратили щонайменше 7 млн. жертв. Хочемо знов у “братерські обійми”, забуваємо, що тепер вже “|довічний” президент РФ В. Путін – рідний брат лєнінів, сталінів, дєржінських, троцьких та іншої промосковської наволочі нам попросту не дасть спокійно жити? А ще, коли послухаєш теперішні сентенції колишніх “совкових” правителів вже незалежної України Л. Кравчука та Л. Кучми (перший легко здав Московії ядерну зброю, а другий не довів до кінця і не оформив до правового статусу Будапештський меморандум), то про що говорити сьогодні – що мали в новітній історії зека-президента В. Януковича з його злодійською зграєю чи нинішнього лицедія В. Зеленського? Воїстину, путі Господні неісповидимі!

У назві четвертого підрозділу Ю. Каганов дуже влучно означено головну московську телевежу як “останкінський шприц”. Цей термін, що його вперше впровадив цілком притомний російський інтелігент письменник В. Крупін, дуже добре відбиває суть московитської пропаганди. “Шприц”, набираючи “з московської чаші московську отруту” (Т. Шевченко) розпилює її не лише по Україні, а й по цілому світі. І через сучасні засоби комунікацій він добре кропив цю отруту під час виборів в Україні. А коли врахувати ще й п'яту колону колаборантів, головним резидентом якої є В. Медведчук, а його жіріновським – В. Рабінович – колишній злодій, що навіть відсидів у криміналі за крадіжки в покійному вже СРСР, а тепер вдає з себе українського політика. Чому той же П. Порошенко не зламав шию особливо нахабному олігархатові – “Беня”

Коломойський цинічно хвалиться тепер тим, як він обкрадав і обкрадає українців? Мало того – він і далі робитиме це! То й результат на виборах-19 був цілком прогнозований, допоки такі злодії матимуть в Україні хоча б якийсь політичний вплив. Знову ж феномен хохляндії – Коломойський навіть з його величезними грошима, в Ізраїлі, а тим паче – в США, де на нього чекають поліцейські кайданки – ніхто. То ж скільки часу можна терпіти особу, заколотника спокою, злодія – хай би краще доживав свій вік в маєтку коло Тель-Авіва, поки його там ще терплять і не тягнуть таки до справедливішого, ніж в нинішній Україні, суду.

Четвертий розділ має назву “Соціокультурний процес та індокриніяція радянської¹ ідентичности”. Тут йдеться детально про те, як московський більшовицький режим в Україні за допомогою своєї крайової структури ЦК компартії України, після усунення Москвою трохи-таки норовистого Петра Шелеста, персонажа, який мав гарячу козацьку кров, посадив у Києві цілком ручного Володимира Щербицького. Розпочато реакційну вакханалію в Україні, а гауляйтер В. Щербицький як викопний релікт, тримався навіть в епоху реформатора М. Горбачова. До речі, і що дуже показово: автор користувався документами ЦК КПУ, а у списку перелічених справ нема жодної архівної справи українською мовою, усі документи Ю. Каганов перекладає з російської! От вам і керівний та спрямовуючий орган УРСР, суцільне російщення і замилювання на кремлівські зорі!

У цьому розділі на численних прикладах проаналізовано радянські (підрадянські) мовні практики, про ролю і значення політичного анекдота, про кіно, театр, музику, святкову обрядову культуру – а саме про експерименти проти українських багатовікових народних та релігійних традицій.

Висновки зі своєї студії автор виклав на с. 338–346. Вони є згустком усієї його праці. Не буду їх повторювати в рецензії – книжку і висновки треба прочитати, особливо усім прихильникам В. Зеленського, котрі сподівалися чуда від нових облич у політиці. А хіба розкручені лицедії були новими обличчями в Україні? До речі, окрім болота та медведкуківсько-рабіновичівських колаборантів і зрадників, у нашому нинішньому парламенті серед фракцій є притомні і недурні особи. Ох, як корисно було б їм прочитати рецензовану книжку!

Чи має недоліки монографія? Усе, що потребує мати наукова праця, а саме науковий апарат, який складається з особового покажчика, списку джерел та літератури, списку ілюстрацій, англomовного резюме, щоб її зміст могли оцінити в світі, вона має. Отримавши сьогодні таку працю, можу констатувати: українська гуманітарна наука подорослішала, отримавши потрібну і актуальну студію. Назагал недоліки можна було б вишукувати, з дечим сперечатися, дискутувати,

¹ Мені чомусь здається, що кращим є термін “під радянської”. Річ у тім, що ніякої радянської (від слова *рада*) влади на теренах СРСР не було, бо правила там не ради, а більшовицька партія на чолі з клікою злочинців – про це див збірник статей одного з чільних українців сучасної епохи, відомого на весь світ grosмейстера Андріяна Михальчишина “Куди мчить експрес... Публіцистика” (Львів: СПОЛОМ, 2018).

висловлювати своє бачення тієї чи іншої події, чи явища 1953–1991 років, тим паче, що з Карпатських вершин часом було краще бачити, як із Запорізьких степів. Дуже добре, що ми таки маємо сьогодні український погляд на ту епоху саме українською мовою.

Хотілося б, лише, щоб і автор, і редактор монографії краще володіли українською мовою, не допускали синтаксичних ляпів, яких, щоправда, менше на рівні лексики. Але що тут скажеш – через тотальне російщення саме в окреслений період на нашому південному Придніпров'ї досі широко лунає мова сусідньої держави, частина носіїв якої ну ніяк не хоче змиритися з нашою незалежністю, наслуховавшись маразматичних історичних інвектив московського диктатора. Тому читаймо, перечитуймо і усвідомлюймо слова українського Пророка Тараса Шевченка, хоча би ці:

*Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...*
або

*Любіть її... во врем'я люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!*

А на москалів, за його ж словами, зважати нічого – лише темні і неосвічені люди можуть вірити путінським історичним нісенітницям, які видає кремлівський диктатор, ганьблячи себе дикою неосвіченістю.

* * *

Я збирався писати про цю, справді неординарну книжку, яку автор справедливо назвав у підзаголовку “український варіант”, значно більшу за обсягом рецензію. Однак, розпочавши її, отримав по передплаті останній випуск Українського Історичного Журналу, де прочитав розлогу рецензію на монографію Ю. Каганова відомого і шанованого професора Станіслава Кульчицького (УІЖ, 2019, ч. 6, с. 206–217). Правда, він, на відміну від мене, який ніколи, підкреслюю – ніколи, в усі часи і де б я не працював, не вірив у комуністичну пропаганду, в своїх споминах про підрадянську епоху мислить трохи інакше. Що ж, кожен з нас народився в різних сім'ях, дивуватися не слід. Але інтелігент С. Кульчицький прозрів, а інтелігент Зеленський-старший – ні. Та й ще дозволяє собі називати 25% свідомих українських виборців біомасою, виховавши такого сина, який не знає, ким він є насправді – і як фахівець, і як громадянин країни, що долею обставин опинився на вершині влади омріяної всіма притомними українцями незалежної Української Держави.

Читайте ширше С. Кульчицького. Прочитаймо уважно Ю. Каганова (шкода, що наклад книжки складає аж 400 прим., та й то я не цілком упевнений, що це правда). Благо, сподіваюся, що хоч би в обласні універсальні бібліотеки ЦБС вона втрапила, а хто схоче – якось її відшукає. Байдужих це не стосується.

Розуміймо причини феномену “совка” сьогодні на вершині української владної Говерли. А ті, хто тепер при владі, будьте обережні! Україна – не Росія! Один зрадник, колишній зек-президент, уже сидить у Ростові над тихим Доном – не в золотоверхому Києві над могутнім і ревучим Дніпром. До Ростова можна на цей раз і не добігти, бо козацький вільний дух в Україні ще не вмер, як ніколи не вмере Україна!

Богдан ЯКИМОВИЧ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Bohdan YAKYMOVYCH
Ivan Franko Lviv National University
e-mail: b.yakymovych@gmail.com